

บทที่ 6

บทสรุป และอภิปราย

ปัญหาการไร้ยาของประชาชน เป็นปัญหาใหญ่ที่ต้องได้รับการแก้ไขสำหรับประเทศไทย มีหน่วยงานหลายๆ แห่ง ที่พยายามจะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ภาวการณ์ของประเทศไทย ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องการใช้ยาโดยตรงเองก็มีความตั้งใจที่จะร่วมแก้ปัญหาดังกล่าวด้วย รายการ "ยาน่ารู้" ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของสมาคมฯ ได้จัดทำรายการเผยแพร่ความรู้เรื่องยาผ่านสื่อมวลชน โดยมุ่งหวังที่จะให้ความรู้ที่เผยแพร่ออกไปนั้น ได้มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาการไร้ยาของประชาชนอย่างแท้จริง

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์ในการเผยแพร่ความรู้ เรื่องยาของรายการ "ยาน่ารู้" นี้ มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาถึงแนวนโยบาย วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเผยแพร่ความรู้เรื่องยาสู่ประชาชน โดยผ่านสื่อโทรทัศน์ ว่ามีการกำหนดแผนงานอย่างไร จุดเริ่มต้นของรายการนี้เป็นอย่างไร โดยการวิเคราะห์จากเอกสาร และคำสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต และผู้ที่มีส่วนทำให้เกิดรายการนี้ขึ้น

นอกจากนี้ยังศึกษาถึง รูปแบบ การนำเสนอ และเนื้อหาของรายการที่ได้ผลิตไปแล้วนั้น สามารถสอดคล้องกับ นโยบายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยรูปแบบ และการนำเสนอ นั้น ได้ใช้การวิเคราะห์จากแถบภาพ (VDO Tape) ของรายการที่ได้ออกอากาศไปแล้ว ประกอบกับ วิเคราะห์เนื้อหาได้ใช้บทโทรทัศน์ในการวิเคราะห์

การศึกษานี้ ได้อาศัยแนวคิดเรื่องการรณรงค์ทางด้านสุขภาพ (Health Campaign) ในด้านที่เกี่ยวกับการวางแผนงานรณรงค์เผยแพร่ความรู้เรื่องการใช้ยาสู่ประชาชน มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ นโยบายวัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ของรายการ รวมถึงแนวคิดเรื่องลำดับชั้นของผลกระทบทางการสื่อสาร (Hierarchy of Communication Effect) ผ่านสื่อมวลชน เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยที่ดีของประชาชนมาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการ ซึ่งผลการ

วิจัยสรุปได้ดังนี้

ผลการวิจัย

ในด้านเกี่ยวกับนโยบาย วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ของรายการ "ยานาสู" นั้น แต่เดิมเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทย (ภสท.) ได้มีการดำเนินการเผยแพร่ความรู้เรื่องยาอยู่บ้างแล้ว โดยผ่านทางกลุ่มต่างๆ ที่สังกัดอยู่ในสมาคมฯ เช่น กลุ่มเภสัชโรงพยาบาล, กลุ่มเภสัชกรชุมชน ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดล้วนแต่เป็นกิจกรรมของกลุ่มโดยตรง นอกจากนี้การเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวก็เป็นวัตถุประสงค์ประการหนึ่งของสมาคมฯ เช่นกัน (หมวดที่ 2 ข้อ 4.2 ในข้อบังคับของสมาคมฯ)

แม้ว่าการเผยแพร่ความรู้เรื่องยาจะเป็นวัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งของสมาคมฯ และได้มีการปฏิบัติผ่านกลุ่มต่างๆ มาโดยตลอดแต่ทางสมาคมฯ ก็ไม่เคยมีนโยบายที่จะเผยแพร่ความรู้เรื่องยาผ่านทางสื่อโทรทัศน์อย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องด้วยขาดผู้กระตุ้นให้เกิดแนวคิดดังกล่าว จนกระทั่งมีเภสัชกรกลุ่มหนึ่งได้มีโอกาสร่วมรายการปัญหาชีวิตและสุขภาพ ของ นพ.สุรพงษ์ อภันวงษ์ ทำให้เกิดความคิดที่จะมีรายการเกี่ยวกับเรื่องยาของเภสัชกรเองขึ้น จึงได้ทำการขอเวลาไปยังสถานีโทรทัศน์ต่างๆ ในที่สุดก็ได้เวลาจากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 โดยจัดเป็นรายการบรรยายเชิงสารคดีสั้นๆ ความยาวตอนละ 2-3 นาที และออกอากาศทุกวัน

ด้านวัตถุประสงค์นั้น ได้มีการเขียนวัตถุประสงค์ของรายการในหนังสือ เสนอสถานีโทรทัศน์ ดังนี้

- แนะนำและเผยแพร่ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับยา อาหาร เครื่องสำอางค์ และสารเคมี ต่างๆ
- แนะนำการป้องกันตนเองไม่ให้เป็นอันตรายจากการใช้ยา
- แนะนำให้รู้จักรักษาสุขภาพตนเองในเบื้องต้น
- ลดการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย เพราะความไม่รู้
- ลดอัตราการติดยาบางอย่าง เช่น ยาแก้ปวดประสาท ฯลฯ

วัตถุประสงค์เหล่านี้ถูกเขียนขึ้นเพื่อเสนอขอเวลาจากสถานีโทรทัศน์: ท่านั้น แต่ไม่ได้เขียน
วัตถุประสงค์ที่แท้จริงลงเป็นแผนแม่บทการผลิตรายการ เพื่อให้เป็นกรอบงานการผลิตเลย

ในด้านกลยุทธ์ก็เช่นกัน จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนร่วมผลิตรายการตั้งแต่แรกเริ่ม บอกว่ามีได้
มีการกำหนดกลยุทธ์ในการผลิตรายการ หรือจัดระบบการทำงานอย่างถูกวิธี "ในระยะแรกก็ทำ
แบบลูกทุ่ง หลังๆ ค่อยๆ ทำให้มี System ขึ้นหน่อย" (ยุวดี สมิตธิวาสน์ , สัมภาษณ์) การ
ผลิตรายการ จึงกำหนดไว้เพียงแต่ว่า จะต้องทำรายการที่มีความยาว 2-3 นาที โดยพยายาม
เขียนบทด้วยภาษาง่ายๆ อย่าวิชาการเกินไป ให้ความยาวตามกำหนด หัวข้อเรื่องต่างๆ นั้น ก็
หยิบยกจากปัญหาต่างๆ ที่คณะทำงานแต่ละคนได้เคยประสบมาจากการได้สัมผัสประชาชน หรือเลือก
สรรจากปัญหาที่คิดว่าประชาชนควรจะรู้ และน่าจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยๆ ก็นำมาตั้งเป็นหัวข้อ
เรื่องเพื่อจัดสรรให้กับผู้เขียนบทต่อไป บางครั้งมีอาจารย์เป็นผู้เขียนบท ก็ให้อิสระในการเขียน สุด
แล้วแต่ความรู้ความชำนาญของแต่ละท่าน ทำให้บทที่ได้ไม่ค่อยจะเป็นไปในแนวทางเดียวกันมากนัก

- รูปแบบและการนำเสนอ

รูปแบบของรายการ "ยาน่ารู้" ได้รับอิทธิพลจากผู้บริหารของสถานีโทรทัศน์
ช่อง 3 ที่ว่า รายการเผยแพร่ความรู้ควรจะเป็นรายการสั้นๆ ไม่ยาวมาก เพราะจะทำให้เข้าใจ
ง่าย ไม่น่าเบื่อ และมีความถี่ในการออกอากาศสูง จะเป็นการตอกย้ำให้ได้รับความรู้ง่ายขึ้น นอก
จากนี้ยังไม่ได้รับอิทธิพลจากรายการ "ภาษาไทยวันละคำ" ซึ่งกำลังออกอากาศอยู่และได้รับความนิยม
สูงมาก ลักษณะรายการจะเป็นรายการแห้ง (Dry Program) บันทึกรายการล่วงหน้าเพื่อออก
อากาศเป็นตอนๆ ไป

ฉากของรายการในช่วงแรกเป็นฉากแบบสมจริง (Realistic) เป็นบรรยากาศ
ภายในร้านขายยา ผู้นำเสนอเนื้อหาของรายการเป็นพิธีกรชายหญิง สวมสูทสีขาว หรือออกขาว
ลักษณะคล้ายๆ กับเสื้อคลุมของเภสัชกร (Gown) เพื่อให้ดูน่าเชื่อถือ และน่าไว้วางใจ พิธีกรได้มีการ
เปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม โดยตลอดเวลาที่ออกอากาศมีพิธีกรทั้งสิ้น 3 คู่ด้วยกัน ทั้ง
หมดเป็นเภสัชกรที่ได้รับการคัดเลือกมา โดยมีได้เป็นพิธีกรอาชีพ (Non-Professional)

การนำเสนอ นั้น จะเป็นการบรรยายตามบทโทรทัศน์ที่ได้เขียนไว้ และมีภาพนิ่งประกอบเนื้อหาที่นำเสนอ เวลาที่ออกอากาศนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงตามผังของสถานีที่กำหนดให้ เมื่อได้ออกอากาศครั้งแรกในช่วงเวลาที่ดี (Prime-Time) คือ ช่วงหลังข่าว ทำให้รายการเป็นที่รู้จักมาก ต่อมาได้ถูกย้ายไปก่อนเปิดสถานี และย้ายกลับมาเป็นช่วงเย็น ทำให้จำนวนผู้รับชมมีน้อยลงตามคุณภาพของเวลาที่ออกอากาศ

- เนื้อหาของรายการ

แม้ว่าคณะกรรมการผลิตรายการ "ยาน่ารู้" จะมีช่างนักสื่อสารมวลชนโดยอาชีพ แต่เนื้อหาของรายการบางส่วนก็สามารถสอดคล้องกับแนวคิด เรื่องบทบาทโทรทัศน์ในการประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่ข่าวสารด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่

- การเผยแพร่ข่าวสารความรู้ไปยังกลุ่มเป้าหมายหลักและเป้าหมายรอง
- การรณรงค์ และชักจูงให้คล้อยตาม
- การป้องกัน แก้ไขความเข้าใจในโรคบางชนิด
- การกระตุ้นเตือนเพื่อให้เข้าใจ และ เปลี่ยนพฤติกรรม
- การเสนอข่าวด่วน

เนื้อหาของรายการจะเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องยา, โรคต่างๆ, สมุนไพร, อาหารและเครื่องสำอางค์ โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับยาและโรค ซึ่งจะสะท้อนแนวคิดด้านการป้องกัน (Prevention) เช่น ป้องกันไม่ให้ใช้ยาผิดวิธี หรือใช้ยาอย่างเข้าใจผิด

การกำหนดหัวเรื่องของรายการจะกำหนดจาก

1. ความรู้พื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องยาที่ประชาชนควรรู้
2. ปัญหาต่างๆ ไปที่มักจะมีเกิดขึ้นกับการใช้ยาแบบรู้เท่าไม่ถึงการณ์
3. กำหนดจาก "ตัวยา" ที่ประชาชนทั่วไปรู้จักและนิยมมาใช้
4. ฤดูกาล เช่น หน้าฝน หน้าหนาว เพื่อใช้ยาตามฤดูกาล
5. โรคต่างๆ ที่กำลังระบาด หรืออยู่ในความสนใจของประชาชน

6. ประสิทธิภาพของคณะกรรมการ หรือจากคำถามของผู้ชมที่เขียนเข้ามา
ถามยังรายการ

ลักษณะของการเขียนบทโทรทัศน์โดยส่วนใหญ่ของรายการจะแบ่งเป็น 3 ช่วง
ใหญ่ๆ คือ ช่วงแนะนำเพื่อให้รู้จักกับตัวว่าวมีลักษณะเช่นไร มีประโยชน์หรือโทษอย่างไร ช่วงที่
สองเป็นการแนะนำวิธีใช้ที่ถูกต้อง หรือให้แก้ไขวิธีการใช้ที่ผิด ช่วงสุดท้ายจะเป็นการบอกถึงโทษ
ภัยที่อาจจะเกิดขึ้นหากใช้ผิดวิธี และจะมีการกล่าวเตือนเป็นการย้ำปิดท้ายอีกครั้ง

อภิปราย

การณรงค์ทางการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ความรู้ ผู้สาธารณชนโดยผ่านสื่อมวลชนให้ได้ผลนั้น จำ
เป็นต้องมีหลักการพื้นฐานในการดำเนินงาน ซึ่งหลักการโดยทั่วไปจะประกอบด้วยขั้นตอน 5 ประ
การคือ

- 1) การประเมินถึงความต้องการ เป้าประสงค์ และความสามารถในการตอบสนอง
ของผู้รับสารเป้าหมาย
- 2) การวางแผนงานการณรงค์ และการผลิตสื่ออย่างมีระบบ
- 3) การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
- 4) บทบาทเสริมของสื่อมวลชน และการสื่อสารระหว่างบุคคล
- 5) การเลือกสรรสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

รายการ "ยาน่ารู้" เป็นรายการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับคุณและโทษของยา โดยมีลักษณะ
การณรงค์ผ่านสื่อมวลชน ที่มุ่งหวังป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ อันจะทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ

ภาพและความปลอดภัยของทั้งบุคคลและสังคม เช่นการสูบบุหรี่ การกินยาฆ่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อทั้งตัวบุคคลเอง และต่อสังคมโดยรวมได้ ดังนั้นการบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของรายการ จึงควรมีหลักการดำเนินงานที่เป็นพื้นฐานตามสมควร

จากการศึกษาถึงการดำเนินงานของรายการ "ยาน่ารู้" พบว่า คณะกรรมการไม่ได้มีการกำหนดแผนงาน หรือนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องเหล่านี้เลย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการผู้ผลิตรายการ ไม่เคยได้กำหนดให้รายการดังกล่าว ออกมาในรูปแบบของการรณรงค์แก้ไขการฆ่าอย่างผิดๆ จึงไม่ได้คำนึงถึงหลักการพื้นฐานดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการเองได้มีการวางเป้าหมายประสงค์ทางการสื่อสาร (Communication Goals) เอาไว้ในลักษณะของความต้องการเพิ่มการตระหนักรู้ (Awareness) ในเรื่องโทษของการฆ่าผิด หรือข้อยบางประเภทกินเอง โดยไม่ได้ปรึกษา "ผู้รู้" แต่เนื่องมาจากการขาดความรู้ที่แท้จริงในการผลิตรายการโทรทัศน์ ของคณะกรรมการผลิตรายการ "ยาน่ารู้" จึงทำให้ไม่มีการวางแผนแม่บทของการผลิตรายการโดยรวมทั้งหมด ทำให้การทำงานขาดนโยบาย และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

การเขียนนโยบายในแผนงาน จะช่วยให้มีการรอบในการกำหนดรูปแบบ และเนื้อหาของรายการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้สามารถกำหนดแนวคิดที่ต้องการจะนำเสนอได้อย่างครบถ้วน ซึ่งหากมีการวางแนวคิดไว้เป็นหมวดหมู่ ก็จะสามารถกำหนดหัวข้อ เรื่องในการนำเสนอได้ง่ายขึ้น

การขาดนโยบาย ขาดแผนแม่บทในการผลิตรายการ ทำให้การผลิตรายการไม่มีกลยุทธ์ในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และการนำเสนอเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน และแน่นอน รูปแบบและเนื้อหา จึงเป็นไปในลักษณะ "ขอไปที" พยายามหาเรื่องราวมาเสนอให้ได้ตามเวลา 2-3 นาที ต่อตอน และออกอากาศได้ทันเวลาเท่านั้น

ความตั้งใจของคณะกรรมการผลิตรายการนั้นต้องการให้ความรู้เรื่องยาแก่ประชาชน เพื่อเพิ่มการตระหนักรู้ อันจะนำไปสู่การแก้ไขทัศนคติบางอย่าง, ป้องกันการฆ่าอย่างผิดๆ หรือพุ่มเพื่อ

เกินไป ฯลฯ โดยการมองปัญหาจากชีวิตประจำวันที่ผู้ผลิตรายการได้พบมา และได้เห็นพฤติกรรม การร่ำขายต่างๆ ที่รู้สึกว่ามันถูกต้อง ไม่ถูกวิธี อันจะทำให้เกิดอันตรายได้ ซึ่งเป็นการมองปัญหาที่ ปลายเหตุ และทำให้ปัญหาที่แท้จริงไม่ได้รับการแก้ไข จากนั้นก็นำปัญหาดังกล่าวที่ได้พบเห็นมาผลิต เป็นรายการที่มีเนื้อหาในการแจ้งให้ประชาชนได้รับรู้ ว่าสิ่งที่กำลังกระทำอยู่นั้น เป็นสิ่งที่ผิดเป็นสิ่งที่ ไม่ถูกต้อง

การสร้างกลยุทธ์ในการเผยแพร่ความรู้ นั้น ควรจะคัดเลือกและตั้งประเด็นปัญหาที่สำคัญ เป็นปัญหาที่คนทั่วไปต้องการรู้ จากนั้นจึงมาจัดลำดับความสำคัญของปัญหา แล้วตั้งกลุ่มเป้าหมายให้ ชัดเจน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงในการมีโรคสาช้ยาผิดๆ (High Risk Group) เพื่อ สามารถเสนอเนื้อหาได้ตรงประเด็นมากที่สุด

เมื่อรายการได้ออกอากาศสู่ผู้ชมแล้ว ผลสะท้อนจากผู้ชมเป็นอย่างไร สามารถเข้าใจเนื้อหา เข้าใจประเด็นปัญหา และวิธีการแก้ไข ที่ได้นำเสนอไปแล้วมากน้อยเพียงใด ขั้นตอนนั้นหากได้มีการ วิเคราะห์ผู้รับสาร (Audience Analysis) จะทำให้สามารถแก้ไข หรือปรับปรุงเนื้อหา ต่างๆ ให้สอดคล้องกับผู้ชมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมนั้นจำเป็นต้องมี การติดตามผลในระยะยาวอย่างใกล้ชิด เพื่อศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นหลังจากการได้รับชมเนื้อหาของ รายการ แต่เนื่องจากการวิเคราะห์ดังกล่าวต้องใช้เวลา และงบประมาณที่ค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นสิ่ง ที่คณะกรรมการไม่สามารถจะหาได้ ดังนั้นการนำเสนอรายการจึงเป็นเพียงการแจ้งหรือประกาศ (Announce) ให้ผู้ชมได้เกิดการรับรู้ผลของการร่ำขายผิดบ้างเท่านั้น ไม่สามารถติดตามลงลึกถึง การเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ หรือพฤติกรรมได้เลย

ในส่วนของเนื้อหารายการ การกำหนดหัวข้อเรื่องและเนื้อหาที่จะนำเสนอ นั้น ได้ยึดอิทธิพลมา จากประสบการณ์ของคณะกรรมการ ที่ได้พบเห็นปัญหาเรื่องการร่ำขายของประชาชนอยู่เป็นประจำ และเห็นว่าเรื่องเหล่านี้ น่าจะนำมาเผยแพร่ให้ประชาชนได้ตระหนักและรับรู้ ทำให้เนื้อหาที่นำเสนอ ออกมาแม้ว่าจะสามารถสะท้อนแนวคิดต่างๆ ได้ แต่ก็ค่อนข้างจะหลากหลาย และไม่ดำเนินไปในทิศทาง เดียวกัน

ในตัวของเขาเองนั้น ได้ถูกจำกัดด้วยระยะเวลาของการนำเสนอที่ถูกกำหนดให้อยู่ในระหว่าง 2-3 นาทีเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงการเรียนรู้ถึงเรื่องยาหรือโรคนั้น จำเป็นต้องมีการปูพื้นให้เข้าใจเสียก่อน จึงสามารถนำเสนอเข้าสู่ประเด็นปัญหา หรือประเด็นความรู้ที่ต้องการนำเสนอได้ โดยเฉพาะเรื่องโรคหรือเรื่องยานั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะซับซ้อน การให้ความเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว นั้น เป็นเรื่องค่อนข้างทำได้ยาก ดังนั้นเวลาของรายการเพียง 2-3 นาที จึงแทบจะไม่สามารถอธิบายให้ผู้ชมเข้าใจได้อย่างเพียงพอ เนื้อหาส่วนมากจึงเป็นไปในลักษณะของการแจ้ง หรือประกาศให้ผู้รู้ เพื่อให้เกิดความตระหนัก (Awareness) บ้างเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนบทโทรทัศน์เองก็คงทราบปัญหานี้ดี จึงได้มีการเขียนตบท้ายรายการว่า " มีปัญหาเรื่องยาปรึกษาเภสัชกร " เพราะนอกจากเภสัชกรจะสามารถตอบปัญหาต่างๆ ได้แล้ว ข้อความดังกล่าวยังเป็นการเน้นให้ประชาชนได้รู้จักคำว่า เภสัชกร มากขึ้น เพื่อให้รู้ว่าเภสัชกรเท่านั้นที่ เป็นผู้รู้เรื่องเกี่ยวกับยาที่สุด

จากเนื้อหาของรายการ สามารถที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องยาแก่ประชาชนได้ในระดับหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของรายการในส่วนของการให้ความรู้ ในส่วนของการลดปัญหาความไม่เข้าใจการฉีดยา หรือพฤติกรรมทางที่ผิดๆ นั้น อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า เนื้อหาที่นำเสนอยังไม่สามารถนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง เนื่องจากเนื้อหาที่เสนอไปส่วนใหญ่ขาดการเน้นให้เห็นถึงภาวะความเสี่ยง และการรับรู้ถึงภัยอันตรายจากการฉีดยาบางประเภท โดยการเร้าอารมณ์ให้เกิด "ความกลัว" หรือเกิดแรงกดดันที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้น นอกจากนี้การบรรจุจุดหมายของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการฉีดยานั้นยังต้องอาศัยปัจจัยหลายๆ อย่างในรูปแบบของการรณรงค์อย่างจริงจัง ซึ่งรายการ "ยาน่ารู้" ก็ไม่ได้มีนโยบายในลักษณะของการรณรงค์เพื่อแก้ไขปัญหานี้เรื่องนี้อย่างแท้จริง

แนวความคิดของรายการเป็นไปในลักษณะของ The Learning Hierarchy คือการให้ความรู้ (Cognitive) เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Affective) และเพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการฉีดยาในที่สุด (Conative) ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วพฤติกรรมการฉีดยาของประชาชนเป็นจำนวนมาก ที่มีการซื้อยามกินเองในลักษณะของการ "ทดลองยา" อาจเกิดจากความเชื่อของตนเองที่ว่า ยานิดนั้นชนิดนี้เคยรักษาโรคของตนให้หายมาแล้ว เมื่อมีอาการคล้ายๆ ลักษณะเดิมก็นำ

จะทำให้ผลอีก หรือเกิดจากบุคคลแวดล้อมใกล้ชิดที่ทำให้เกิดความเชื่อขึ้น เช่น จากเพื่อน หรือญาติ รอบข้างที่เคยใช้ยาชนิดใดชนิดหนึ่งแล้วหาย หรือจากอิทธิพลของการโฆษณาที่ทำให้เกิดความเชื่อขึ้น อันเป็นการนำไปสู่พฤติกรรมการหาซื้อยากินเอง ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมการร้ายยาที่เกิดขึ้นก่อนแล้ว โดยขาดความรู้ด้านสุขภาพเพียงชั่วคราว และหลายครั้งที่เมื่อพฤติกรรมการซื้อยากินเองนั้น ทำให้เกิดสิ่งผิดปกติดังกล่าว ก็อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Affective) เฉพาะ ต่อยาตัวดังกล่าวเพียงเท่านั้น และเกิดความรู้ (Cognitive) เกี่ยวกับยาตัวนั้นขึ้นมาซึ่งเป็นลักษณะ ตามแบบจำลอง The Dissonance Attribution Hierarchy พฤติกรรมการซื้อยากินเองบางอย่างแล้ว เรียนรู้ที่หลังดังกล่าวนั้น โดยอาจไม่กล้าซื้อยาชนิดนั้นกินอีกแต่พฤติกรรมการซื้อยากินเอง ยังคงอยู่ต่อไปอย่างเดิม ซึ่งหากเกิดขึ้นกับการใช้ยาที่มีอันตรายมากก็อาจถึงขั้นที่ทำให้เสียชีวิตได้

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาเรื่องการใช้ยาของประชาชน นอกจากการให้ความรู้แล้ว การลด พฤติกรรมไม่พึงประสงค์การใช้ยา น่าจะเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับการแก้ปัญหาระยะยาวด้วย เกษตรกรซึ่ง เป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้ขายจึงมีบทบาทมากในส่วนนี้ การให้คำปรึกษาข้อชี้แนะแก่ผู้ขายซึ่งมา ซื้อยากินเองให้ตระหนักถึงพิษภัยที่อาจจะเกิดขึ้น ก็น่าจะมีส่วนช่วยลดปัญหาการใช้ยาได้เป็นอย่างมาก

ปัญหาและอุปสรรคของรายการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งได้ให้ความเห็นต่างๆ เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการผลิตรายการ พอสรุปได้ว่า

1. คณะกรรมการทั้งหมดไม่ได้มีอาชีพทางด้านสื่อสารมวลชนโดยตรง ทำให้ขาดหลัก วิชาการในการผลิตรายการที่ถูกต้อง อันเป็นผลให้รายการขาดความน่าเชื่อถือ ประสิทธิภาพ ไม่มีการกำหนดกลยุทธ์ในการนำเสนอแต่อย่างใด การทำงานจึงเป็นไปแบบลักษณะที่รีบๆ ทำ เพื่อให้สามารถออกอากาศได้ทันกำหนด

2. ขาดบุคคลากร เนื่องจากคณะกรรมการทุกคนมีภาระหน้าที่ และงานประจำของตนเอง การมาร่วมเป็นกรรมการก็เป็นไปโดยความเสียดสี ที่จะทำงานเพื่อสมาคมฯ ดังนั้นเมื่อมี

อุปสรรคในการทำงานมากขึ้น ทำให้หลายๆ คนเกิดอาการท้อแท้ หมดกำลังใจ สุดท้ายจึงเหลือผู้ที่เป็นกรรมการร่วมผลิตรายการจริงๆ เพียงไม่กี่คนเท่านั้น

3. ขาดแคลนผู้เขียนบทโทรทัศน์ ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตรายการ สืบเนื่องจากการขาดบุคลากร ทำให้ขาดผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเขียนบทโทรทัศน์โดยตรง จนในที่สุดต้องแบ่งให้ทุกคนไม่ว่าจะมีตำแหน่งอะไร ร่วมกันแบ่งเบาภาระในการเขียนบทไป ซึ่งแต่แรกเริ่มนั้นผู้เขียนบทจะเป็นคณาจารย์จากคณะ เกสซ์ มหาวิทยาลัยต่างๆ ซึ่งจะเป็นผู้รอบรู้ในแต่ละด้านช่วยกันส่งบทโทรทัศน์มาให้ แต่เนื่องจากความยาวที่เกินเวลาในการออกอากาศบ้าง เนื่องจากเนื้อหาหรือภาษาที่ใช้เข้าใจยากบ้าง ทำให้จำเป็นต้องมีการตัดต่อแต่งเติมให้เหมาะสม เป็นผลให้อาจารย์บางท่านเกิดความไม่พอใจ จึงงดส่งเรื่องมายังคณะกรรมการ จนในที่สุดเรื่องและบทโทรทัศน์ก็ขาดมือจนต้องให้คณะกรรมการช่วยกันเขียนเอง

4. บทโทรทัศน์ที่เขียนขึ้นนั้นยังขาดความสมบูรณ์หลักการเขียนบทโทรทัศน์ที่ดี เช่น

ก. จุดความคิด (Single Idea) เนื่องจากเนื้อหาที่จะนำเสนอในแต่ละตอนของรายการ ถูกกำหนดด้วยเวลาที่จัดไว้ให้เพียง 2-3 นาที ดังนั้นบทโทรทัศน์ที่เขียนจึงควรกำหนดวัตถุประสงค์ของเนื้อหาไว้เพียงประการเดียว แล้วเขียนนำที่กระชับ เพื่อให้เข้าประเด็นเร็วที่สุด และสามารถสรุปจบในเวลาที่กำหนด จากการวิเคราะห์บทโทรทัศน์ของรายการ "ยาน่ารู้" นั้น การเขียนบทโดยทั่วไปสามารถเป็นไปตามหลักการดังกล่าว แต่ก็มีบางตอนที่เนื้อหาพยายามยืดเยื้อเกินไป จนไม่สามารถที่จะรับทราบวัตถุประสงค์ของบทโทรทัศน์ในตอนนั้นได้ชัดเจน

ข. ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร (Wording) จากกลุ่มเป้าหมาย (Target Group) ที่ได้กำหนดไว้ แม้จะไม่ได้กำหนดเฉพาะเจาะจงลงไปถึง อายุ เพศ หรือการศึกษา โดยกำหนดเพียงว่าเป็นประชาชนทั่วไป ที่ไม่มีความรู้เรื่องยา ภาษาที่ใช้หรือคำบรรยายจึงควรเป็นภาษาง่ายๆ ที่สามารถเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะศัพท์ทางวิชาการนั้น ควรจะต้องหลีกเลี่ยงให้มากที่สุด แต่บทโทรทัศน์ที่ได้เขียนไปนั้น มีบางตอนที่ใช้ภาษาค่อนข้างยาก หรือใช้ศัพท์ทางวิชาการมากเกินไป เช่น

"ระยะนี้เป็นหน้าฝน หลายท่านคงจะเป็นหวัดกันอยู่ และหลายท่านก็คงจะมีอาการไอ และเสมหะติดคอ การขจัดเสมหะในลำคานั้น นอกจากการรับประทานยาละลายเสมหะ เช่น BROMEXINE หรือ AMBROXOL ได้แก่ BISOLVON TAUGLICOLO MUCOSOL VAN MUCOXOL หรือจะรับประทานเป็นของๆ เช่น FLUIMUCIL MUCOLYTE เป็นต้น ช่วยละลายเสมหะแล้วการดื่มน้ำมากๆ ก็ช่วยได้มากเช่นกัน แต่ถ้ายังไม่หายดี การวางท่าต่อไปนี้จะช่วยขจัดเสมหะของท่านให้ดียิ่งขึ้น"

(เรื่องการวางท่าเพื่อช่วยขจัดเสมหะ ตอนที่ 318 ปีที่ 2)

ก. เนื้อหาที่นำเสนอหนักจนเกินไป รายการที่เกี่ยวกับการเผยแพร่ความรู้ทางโทรทัศน์นั้น มักจะอัดแน่นไปด้วยสาระจนบางครั้งไม่ชวนติดตาม ไม่น่าสนใจ ดังนั้นเนื้อหาที่นำมาใส่ในรายการจึงควรพิจารณาว่าไม่เป็นเรื่องราวที่หนักจนเกินไป บทโทรทัศน์ของรายการ "ยาน่ารู้" มีบางตอนที่เนื้อหาสาระหนักจนผู้ชมอาจจะไม่สามารถเข้าใจ หรือติดตามได้ นอกจากเนื้อหาที่นำเสนอ ไม่ควรจะหนักจนเกินไปแล้ว ความยาวของเนื้อหาก็เช่นกัน ไม่ควรจะยาวจนเกินไป บางครั้งเรื่องราวที่นำเสนออาจจะยาว จนต้องทำเป็นหลายๆ ตอน แต่เนื้อหาก็ควรให้จบลงภายในตอนนั้น เพื่อให้ผู้ชมจะได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของเนื้อหาในแต่ละตอนได้ การผูกต่อเรื่องราวเพื่อให้ผู้ชมติดตามตอนต่อไปนั้น อาจทำให้ผู้ชมที่พลาดตอนต่อไป พลาดเนื้อหาสาระทั้งหมดไปเลยก็ได้

ปัญหาในการเขียนบทโทรทัศน์ของรายการ "ยาน่ารู้" ก็คือการขาดความรู้ ขาดเทคนิคในการเขียนบทโทรทัศน์ เนื่องจากผู้เขียนมิใช่มืออาชีพในงาน (Professional) ด้านการสื่อสารมวลชนโดยตรง ดังได้กล่าวมาแล้ว แม้จะเคยผ่านการอบรมการเขียนบทโทรทัศน์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาบ้างก็ตาม แต่การเขียนบทโทรทัศน์ให้สมบูรณ์นั้น ยังต้องอาศัยทักษะและการฝึกฝนอย่างมากมาย ซึ่งคณะกรรมการยังขาดบุคลากรที่มีคุณสมบัติ และประสบการณ์ดังกล่าว อีกประการก็คือ บทโทรทัศน์ทั้งหมดได้มาจากผู้เขียนหลายๆ คนที่ได้ถูกจัดสรรมาให้เขียน ดังนั้นบทโทรทัศน์ทั้งหมดโดยรวมจึงค่อนข้างจะไม่เป็นเอกภาพ ไม่เป็นรูปแบบในแนวทางเดียวกัน เพราะคณะกรรมการเองก็ไม่ได้กำหนดแนวทางเชิงรูปแบบการเขียนบทที่ชัดเจน จนสามารถถือเป็นแนวทางของรายการเอาไว้

5. หลังจากการผลิตรายการ และออกอากาศแล้ว สิ่งที่น่าเสียดายก็คือ คณะกรรมการ

ไม่เคยได้วิเคราะห์ผู้รับสารว่า มีการเรียนรู้เรื่องยาเพิ่มขึ้นหรือไม่ มีทัศนคติและพฤติกรรมการใช้ยาที่เคยปฏิบัติผิดๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลของเรื่องเวลาและงบประมาณ ดังได้กล่าวมาแล้ว การประเมินผลของคณะกรรมการได้อาศัย เสียงสะท้อนจากบุคคลที่รู้จักโดยส่วนตัว และจากจดหมายของผู้ชมที่เขียนเข้ามาถามปัญหาบ้าง ซึ่งก็ได้ข้อมูลเพียงแค่ว่า เท่านั้น

การวิเคราะห์ผู้รับสาร เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะใช้ประเมินผลของรายการ ซึ่งหากจะถือว่ารายการ "ยานานรู้" เป็นการรณรงค์อย่างหนึ่ง เมื่อไม่มีผลการประเมินผู้รับสาร ก็ทำให้ไม่สามารถปรับปรุง หรือแก้ไขรายการให้เหมาะสม ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้เลย

6. จากการที่ขาดความชำนาญในการผลิตรายการ คณะกรรมการจึงได้มีแนวคิดที่จะมอบหมายให้บริษัทผลิตรายการโทรทัศน์ เป็นผู้ผลิตรายการโดยคณะกรรมการจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาสาระของรายการเอง และเพื่อให้รายการสามารถเลี้ยงตัวได้โดยต้องการจัดให้มีผู้อุปถัมภ์รายการ แต่ก็ติดขัดด้านงบประมาณที่เวลาดังกล่าว ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 เป็นผู้มอบให้สมาคมผลิตรายการโดยไม่คิดค่าเวลา เพื่อให้เป็นวิทยาทาน จึงไม่สามารถจะมีผู้อุปถัมภ์รายการได้ ครั้นจะซื้อเวลาเพื่อผลิตรายการเองก็ค่อนข้างหาเวลาได้ลำบาก อีกประการหนึ่งก็คือ นโยบายของสมาคมในการหาผู้อุปถัมภ์รายการนั้น จะต้องไม่เข้าเส้นค้าประเภทยา เพราะเกรงจะเสียภาพลักษณ์ และจรรยาบรรณของวิชาชีพเภสัช ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจริง การหาผู้อุปถัมภ์รายการก็จะค่อนข้างยากเป็นพอสมควรด้วยอุปสรรคต่างๆ เหล่านี้ ทำให้แนวคิดดังกล่าวต้องถูกยกเลิกไปหลายต่อหลายครั้ง

สรุป

ปัญหาการร้ายยาของประชาชน เป็นปัญหาที่ฝังรากลึกมายาวนานมาก การแก้ปัญหาจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย ทั้งฝ่ายรัฐไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการอาหารและยา , กระทรวงสาธารณสุข, บุคลากรในคณะเภสัชมหาวิทยาลัยต่างๆ ฯลฯ และฝ่ายเอกชนเอง เช่น เภสัชกรรมสมาคม, สมาคมร้านขายยา, สมาคมผู้ผลิตยา ฯลฯ ทุกฝ่ายต้องช่วยกันแก้ไขไปพร้อมๆ กัน มิฉะนั้นก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จ หากฝ่ายหนึ่งทำการรณรงค์แก้ไขปัญหากการร้ายยา อีกฝ่ายหนึ่งก็ยังคงผลิตยาที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคอยู่ การรณรงค์ดังกล่าวก็คงยากจะสัมฤทธิ์ผล

ปัญหาในเรื่องที่แพทย์เป็นผู้จ่ายยาเอง ซึ่งสามารถเรียกค่ารักษากับค่ายาได้แพงๆ คนไข้ก็ใช้วิธีจำลักษณะของยา เพื่อสามารถหาซื้อเองจากร้านขายยาในราคาที่ถูกลงกว่า ซึ่งอาจก่อให้เกิดการใช้จ่ายที่ผิดๆ ได้เช่นกัน เนื่องจากสีและลักษณะของเม็ดยาที่คล้ายๆ กันเมื่ออยู่มากมาย สามารถก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายในที่สุด ปัญหาการขาดเภสัชกรในร้านขายยาที่จะเป็นผู้ให้คำปรึกษาการใช้จ่ายที่ยังมีอยู่มากมายการรณรงค์ว่า "มีปัญหาเรื่องยา ปรึกษาเภสัชกร" จะเกิดประโยชน์อะไรถ้าไปที่ร้านขายยาแล้วไม่มีเภสัชกรให้คำปรึกษา คนไข้ก็จำเป็นต้องเวียนวนเข้าสู่ปัญหาเดิม คือ ใช้จ่ายอย่างตามมีตามเกิด

ปัญหาเรื่องการโฆษณา ที่อาจเป็นไปด้วยความฉ้อฉล เช่น การขึ้นทะเบียนยาไว้ตัวหนึ่งแต่ก็มีการโฆษณายาอีกตัวหนึ่งที่มีชื่อคล้ายๆ กัน เพื่อหลอกลวงผู้บริโภค ปัญหาการโฆษณาเพื่อมอมเมาให้ประชาชนบริโภคยาเพิ่มขึ้น ตามงบโฆษณาที่ได้ทุ่มเทลงไป ก็จะทำให้ประชาชนเกิดการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยโดยไม่จำเป็น นอกจากนี้การโฆษณายังเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการลองใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามมา ซึ่งอาจจะเกิดอันตรายในการใช้จ่ายได้ สิ่งเหล่านี้หากไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาการใช้จ่ายอย่างผิดๆ ของประชาชนก็ยากจะหมดไป

เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่จะต้องมีการมองภาพรวมร่วมกันโดยทั้งหมด และหาทางแก้ไขไปพร้อมๆ กันทั้งระบบจึงจะเกิดผลสำเร็จได้ ซึ่งอาจต้องมีแผนงานการรณรงค์ปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจัง และเหมาะสม

รายการ "ยาน่ารู้" เองมีความปรารถนาที่จะเป็นแรงหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการใช้จ่ายของประชาชน จากเนื้อหาโดยรวมที่ได้นำเสนอมาแล้วนั้น คงไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาการใช้จ่ายได้โดยตรง แต่อย่างน้อยก็คงจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้ขึ้นบ้างในสังคม และหากจะมีการรณรงค์เพื่อแก้ปัญหาค่าใช้จ่ายกันอย่างจริงจังต่อไป รายการ "ยาน่ารู้" ก็อาจมีบทบาทเข้าร่วมอยู่ในส่วนหนึ่งของการรณรงค์ระดับประเทศ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวต่อไปในอนาคต

จากการขาดกลยุทธ์ที่เด่นชัด ในการผลิตรายการ และไม่เคยได้วางแนวคิดให้ รายการ "ยาน่ารู้" เป็นลักษณะของการรณรงค์ เพื่อแก้ปัญหาค่าใช้จ่ายประเภทหนึ่ง ทำให้ขาดการกำหนดแนว

ทางและการติดตามผลต่างๆ ตามหลักการของการรณรงค์ คณะกรรมการเองก็มองเพียงว่ารายการ "ยาน่ารู้" คือกิจกรรมหนึ่งของสมาคมฯ ที่จะได้มีโอกาสเผยแพร่ความรู้เรื่องยาสู่ประชาชน ตามจรรยาบรรณของเภสัชกร และเพื่อส่งเสริมวิชาชีพเภสัช ให้ประชาชนได้รู้จักและเกิดความคุ้นเคย อย่างกว้างขวางขึ้นเท่านั้น

ข้อจำกัดในการศึกษาวิจัย

เนื่องจากปัจจุบันรายการ "ยาน่ารู้" นี้ไม่ได้มีการออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์อีกแล้ว ทำให้ไม่สามารถที่จะวิเคราะห์ผู้รับสาร (Audience Analysis) ได้ จึงทำให้ตัวจักรสำคัญในเรื่องการประเมินผลรายการนี้ต้องขาดหายไปคณะกรรมการผู้ผลิตรายการเองก็ไม่เคยได้ทำการวิเคราะห์ประเมินผลผู้ชมที่มีต่อการรับชมรายการเลย ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์เนื้อหาของรายการได้อย่างกว้างขวางนัก การวิเคราะห์จึงเป็นไปในลักษณะของการประเมินผลของเนื้อหาที่นำเสนอไปว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายการที่ได้วางไว้หรือไม่เพียงไรเท่านั้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. การวิจัยครั้งนี้ ได้เน้นการวิเคราะห์เฉพาะในส่วนเนื้อหาของรายการเท่านั้น การวิเคราะห์รูปแบบก็เป็นไปในลักษณะผิวเผิน ดังนั้นเพื่อความสมบูรณ์ของรายการจึงน่าจะมีการวิเคราะห์กระบวนการผลิต (Production) รายการเพื่อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวกับรูปแบบของรายการเพื่อแก้ไขสิ่งบกพร่องในการผลิตรายการ เพื่อให้รายการมีความน่าสนใจชวนติดตามมากยิ่งขึ้น

2. การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้มีการวิเคราะห์ผู้รับสาร เนื่องจากรายการไม่ได้ออกอากาศแล้ว เพื่อความสมบูรณ์ของการวิจัยควรมีการทำ Focus Group ขึ้น เพื่อประเมินผลปฏิกิริยาตอบสนองต่อรายการของผู้รับชมบ้าง แม้จะไม่ถูกต้องสมบูรณ์นักแต่ก็อาจช่วยให้มองเห็นถึงผลกระทบของรายการต่อผู้ชมโดยตรงในด้านอีกมิติหนึ่ง